

'Ik wil wél heel

Door: Jan Schoeman

Het waren geen vuurcontacten met Indonesische infiltranten die Nieuw-Guineaveteraan Jan Hartog (76) het meest zijn bijgebleven, want die heeft hij zelf niet meegemaakt. De meeste indruk maakte een ernstig verkeersongeval waarbij Hartog betrokken was en dat hem nu, 55 jaar later, nog regelmatig parten speelt.

Nieuw-Guineaveteraan Jan Hartog. Foto: Birgit de Roij

Als dienstplichtig marinier werd Jan Hartog uitgezonden naar Nieuw-Guinea. "Ik was van de lichte 58-1 en heb uiteindelijk bijna veertien maanden op Nieuw-Guinea gezeten. Ik zat bij de Militaire Politie (MP) op Biak en in Hollandia."

Dienstbevel

Op 9 augustus 1959 hadden marinier Hartog en zijn patrouillecommandant korporaal Verputten de hele dag patrouille gereden. "Het liep tegen middernacht en de commandant was thuis afgezet. Ik wilde douchen en daarna mijn tnatpatje (bed; red.) in toen de telefoon ging. Jawel, de officier van de wacht van de marinekazerne. Hij vertelde dat er bij de uitspanning Meerzicht aan het Sentanimeer twee matrozen met motorpech stonden en of wij die even wilden oppikken. Meerzicht was zo'n uur rijden bij ons vandaan over een weg die overdag al levensgevaarlijk was, laat staan 's nachts." Hartog bedankte dan ook feestelijk voor de eer, niet alleen vanwege het gevaar, maar ook omdat het ophalen van mensen een taak was van de chauffeur van de wacht en niet van de MP. Zo eenvoudig kwam Hartog daar echter niet mee weg. "Nee, het liep anders. Met ons takenpakket had die officier niets te maken, zei hij en hij vroeg of ik wel eens had gehoord van een dienstbevel. Nou, dat heb je als marinier, dus ik had niet veel keuze meer. Ik zei dat ik het dienstbevel onder protest zou opvolgen en dat ik de volgende dag bij de commandant mijn beklag zou doen. Ik heb een gedetailleerd verslag van het gesprek gemaakt en dat opgenomen in het telefoonregister. Vervolgens heb ik mijn maatje Pierre Verheijen wakker gemaakt en samen zijn we met de jeep gaan rijden. Ik zei nog tegen Pierre: 'Doe een beetje rustig aan, want ik wil wél heel terugkomen', want ik zou kort daarna naar Nederland vliegen", zo herinnert Hartog zich.

Meerzicht ligt aan de weg van Hollandia naar Ifar; het laatste deel van de weg heeft veel gevaarlijke haarspeldbochten. Sommige bochten zijn genoemd naar een persoon die er ooit is verongelukt. Berucht was bijvoorbeeld de Jacquelinebocht, waar een Amerikaanse verpleegster dodelijk is verongelukt.

Zwart gat

"Na pakweg een uur kwamen we bij Meerzicht; daar hebben we die matrozen ingeladen en zijn direct op de terugweg gegaan. Pierre reed. Al snel doemden de eerste haarspeldbochten op, maar in gedachten was ik al bij een heel gevaarlijke bocht naar links, waar je echt scherp naar beneden gaat. En daar ging het ook fout. In plaats van dat we naar links afdraaiden, gingen we rechtdoor het ravijn in."

terugkomen'

Wat er daarna precies gebeurde, is een zwart gat in Hartogs geheugen. Door de val in het ravijn werd hij uit de jeep geslingerd en verloor het bewustzijn. "Toen ik bijkwam, zag ik dat ik alle geluk van de wereld had gehad: ik lag precies tussen een groot rotsblok en een asfaltvat, maar ik had helemaal niets gebroken. Halverwege het ravijn hing de jeep nog met draaiende motor. Ik kroop zo snel mogelijk naar boven om de motor uit te zetten, want ik was bang dat de jeep in brand vloog. Toen zag ik ook Pierre, hij zat helemaal bekneld en gaf geen teken van leven meer. Iets verderop hoorde ik een van de matrozen kreunen, dus er moest zo snel mogelijk hulp komen. Kapot van de inspanning en de zenuwen kwam ik uit-

Zeekrijgsraad komen, maar hoe dat is afgelopen, weet ik niet. Eerlijk gezegd interesseert me dat ook niet zo, want die drie jongens krijg je daarmee niet terug. Na terugkeer in het MP-gebouw functioneerde ik nauwelijks nog als militair. Natuurlijk, mijn collega's deden er alles aan om me op te vangen, maar het tampatje naast me was leeg en bleef ook leeg. Kort erna werd ik gerepat naar Nederland en heb ik de dienst verlaten. Nee, veel nazorg was er niet. Je werd gewoon weer losgelaten in de burgermaatschappij. Ik ging weer als bouwkundige aan de slag en dat was het dan."

Er volgde een periode waarin Hartog Nieuw-Guinea, het ongeval en de verongelukten uit zijn gedachten probeerde

te bannen. Hij nam ook geen contact op met de nabestaanden en zijn Nieuw-Guinea Herinneringskruis heeft hij pas in 1993 ontvangen. "Dat werd toen belangrijk voor me, een late vorm van erkenning. Toen ook durfde ik pas voor mezelf te erkennen dat Nieuw-Guinea en dat ongeluk er altijd zijn geweest en dat die als een rode draad door mijn leven liepen, en nóg steeds lopen. Het boek is eigenlijk nooit dicht geweest."

Namen

Heel bijzonder voor Hartog was het moment waarop hij in 1991 voor het eerst het Nationaal Indië-monument in Roermond bezocht. Hier worden de ruim 6.200 Nederlandse militairen herdacht die tussen 1945 en 1962 in voormalig Nederlands-Indië of in Nieuw-Guinea zijn omgekomen. "Ik ben

daar samen met mijn vrouw, Vera, die me daarin geweldig ondersteunt, heel bewust gaan kijken. Samen hebben we de naam van Pierre gezocht en gevonden en eerlijk gezegd had ik nooit verwacht dat ik op dat moment, na 32 jaar, zó emotioneel zou worden. Elk jaar tijdens de herdenking begin september lopen de rillingen weer over mijn rug. Dan zie ik de naam van Pierre Verheijen op de zuilengalerij staan en dan denk ik: wat heeft het geschied of mijn naam had hier ook gestaan. Dat gevoel zal nooit meer overgaan, denk ik."

Toch noemt Hartog zijn verblijf op Nieuw-Guinea een ervaring die hij niet had willen missen. "Ik sta nu anders in het leven, Nieuw-Guinea heeft me gevormd. Ik ben zelf nooit terug geweest. Misschien zou ik dat toch eens moeten doen, de plek van het ongeluk terugzien, bloemen leggen – misschien krijgt het dán wel z'n definitieve plaats." ●

De begrafenis van marinier Pierre Verheijen en matroos Rutgerus van Verseveld in Hollandia. Foto: privécollectie Jan Hartog

eindelijk weer bij Meerzicht aan. Van daaruit werd Hollandia gebeld en kwam er een reddingsoperatie op gang. Ik heb nog geholpen met de brancard, maar uiteindelijk kwam ik daar zelf op te liggen."

Eenmaal terug in Hollandia, werd Hartog in de ziekenboeg opgenomen en platgespoten. Toen hij dagen later bijkwam, hoorde hij dat Pierre inderdaad was overleden, net als matroos Rutgerus van Verseveld. De andere matroos zou enkele dagen later aan zijn verwondingen overlijden.

Leeg tampatje

Er volgde een hele reeks verhoren, waarbij onder meer gevraagd werd naar het optreden van de officier van de wacht. Gelukkig had Hartog dat vooraf precies vastgelegd in het telefoonregister. "Toen al was me duidelijk dat die officier helemaal fout zat. Later moest hij ook voor de